УДК [811.112.2:81’42]:336.221
DOI 10.12958/2227-2844-2024-2(361)-263-269

Охріменко Олена Андріївна,
кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри сучасних європейських мов
Державного торговельно-економічного університету,
м. Київ, Україна.
o.okhrimenko@knute.edu.ua
https://orcid.org/0000-0002-4428-8777

Сушко Інна Анатоліївна,
викладач кафедри сучасних європейських мов
Державного торговельно-економічного університету,
м. Київ, Україна.
i.sushko@knute.edu.ua
https://orcid.org/0000-0002-1905-192X

Сокорчук Віталія Миколаївна,
старший викладач кафедри германських мов
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна.
sokvit@ukr.net
https://orcid.org/0009-0007-4295-0927

ПОДАТКОВИЙ ЗАКОН У КОНТЕКСТІ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА НІМЕЧЧИНИ

Специфіка юридичної податкової мови знаходить своє відображення через мову сприйняття та розуміння соціумом навколишнього середовища.

Мовна організація податкового закону як комунікативного процесу значною мірою здебільшого є актом психологічного впливу (певний акт спілкування може бути визначений як акт впливу, якщо розглядати останній під кутом зору його спрямованості на той чи той заздалегідь запланований ефект, тобто з погляду його цілеспрямованості) (Коваль, 2007, с. 31).

Можна виділити такі аспекти, пов’язані з лінгвістикою податкового тексту: 1) механізм впливу податкового законодавства; 2) мотивація через сприйняття податкового тексту (Чорна, 2009, с. 56). Під час аналізу податкового тексту податкового законодавства Німеччини необхідно окрему увагу приділяти вивченню формування самого повідомлення, яке тісно пов’язане з його лінгвістичним оформленням. Наприклад, проведення синтаксичного аналізу податкових текстів, окрім усього іншого, вимагає звернення до сприйняття податкового тексту громадянами, оскільки вибір тих чи тих синтаксичних конструкцій обов’язково враховує мотиви поведінки громадян. Залежно від того, що буде мотивом, чи то бажання, намір, чи спонукання колегіального автора, у кожному окремому випадку надається перевага тим чи іншим структурним та семантичним типам синтаксичних конструкцій. Проте не можна забувати про мотив, на якому ґрунтується будь-який текст – потребу людини в самоконтролі. Так чи інакше, на цій потребі ґрунтується вплив закону на громадянина, у тому числі й за допомогою мовних засобів різних рівнів. Колегіальний автор через текст маніпулює читачем, громадянином Німеччини,

що заслуговує окремої уваги в структурі загального вивчення податкового тексту. Маніпулювання розглядають як такий вплив на людину, у процесі якого вона виступає об'єктом, з яким виконуються певні дії, спрямовані на досягнення певної мети або одержання вигоди (Коваль, 2007, с. 4).

Закон є явищем, де мовні засоби функціонують у складних комунікативних умовах, при цьому податок, провідною функцію якого є функція впливу, ставить перед собою чітко визначену мету – змусити читача діяти в потрібному для колегіального автора напрямі (чітко слідувати правилам, скористатися приписами тощо), досягнути якого можна, лише використовуючи весь потенціал мови. Обмеження в контактуванні з адресатом вимагає від колегіального автора податкового тексту директивних прийомів впливу на свідомість громадян, де засоби мовного тексту відіграють провідну роль, оскільки текст являє собою завершену лінійну послідовність мовних знаків, комплексну систему лексичних, граматичних і синтаксичних засобів вираження, що характеризується спеціальною термінологією та юридичними категоріями (Бурбело, 1999, с. 8).

Такі вчені, як Ф.С. Бацевич, М.М. Болдирєв, Залевська, Л.І. Мацько, М.І. Пентилюк та ін., уважають, що текст виступає складовою частиною діяльності людини, є її продуктом, має тему, мету, адресата, структуру (Кияк, 2007, с. 56).

Юридичний текст вміщує у себе правові знання, оформлені в мовну (мовленнєву) форму для вираження юридичного мислення, та призначений для офіційно-ділового спілкування (Чорна, 2009, с. 78).

Під юридичним текстом податкового законодавства Німеччини ми маємо на увазі нормативно-правові документи, норми, правові рішення, тексти формулярів, інформативні тексти та юридичну літературу. Текст утворюється через норми, легітимізацію, врегулювання і контроль суспільних відносин. (Шаблій, 2002, с. 48), а саме формує механізми розмежування легітимного і нелегітимного, він контролює соціальні та регулює інституційні відносини.

Податкові закони є сукупністю актів законодавчого характеру, що є прикладом правової практичної діяльності та спеціалізованої теоретичної юридичної літератури, а саме «прикладом правознавства як доктрини» (Шаблій, 2002, с. 10), що обслуговує економічну і фінансову сфери.

Аналізуючи податковий текст, варто також звернути увагу на визначення структури та його мовну репрезентацію, зв'язок між якими можна представити в такий спосіб: адресант спонукає адресата до дії за допомогою наведення мотивувань, які розподіляються за такими групами: позитивна характеристика адресата, результату дій об'єкта податкового закону на адресата; позитивна характеристика об'єкта закону, до якої входять швидкість його дії, ефективність, перелік дій та власне якісна характеристика джерела об'єкта податкового закону – адресанта (Eichhoff-Cyrus, 2009, с. 115).

Зв'язність податкового тексту зумовлена ментальним станом громадян. Динаміка міркувань прямо залежить від динаміки цього стану. Тому на додаток до розроблення засобу моделювання структури тексту, що породжується в ході комунікації, необхідно розробляти засоби моделювання когнітивних процесів. Із когнітивного погляду аргументація у податковому тексті становить інтеграцію знань адресанта у модель світу адресата (Бацевич, 2005, с. 18).

У податковому тексті зібрано ті знання, які містять знання про оподаткування всіх сфер діяльності адресата, що пояснюється величезною витратою інтелектуальної енергії. Отже, податковий закон ґрунтується на аргументації, яка орієнтується на цінності та їхні ієрархії в системі «адресант – адресат». За такої аргументації система цінностей адресата не змінюється, і для успішної дії податкової аргументації адресанту слід апелювати до цінностей, які займають однакові місця в ієрархічних системах адресата і адресанта. Як домінанта системи цінностей виступає мораль. Моральні принципи, релевантні для певного суспільства, вико-

нують роль базових правил аргументації і діють на глибинному, підсвідомому рівні. Окрім моральних, для аргументації важливі також етнічні цінності, пов'язані з особливостями національного менталітету і темпераменту. Важливу роль в аргументації відіграють також професійні цінності та цінності, що визначаються соціальним статусом мовленнєвої особистості (Кияк, 2007, с. 113).

Законодавчі тексти зумовлені інтенцію колегіального автора, яка полягає у здійсненні впливу на адресата для врегулювання правових відносин стосовно оплати й отримання податків, а також адресант намагається донести інформацію до соціального адресата так, щоб останній виконав розпорядження за власним бажанням, розуміючи, що це є необхідним.

У будь-якій сучасній державі право визначають як сукупність певних норм – законів, розпоряджень та правил різних типів, які встановлюються та захищаються державою, регулюють як людські суспільні взаємовідносини, так і організацію та розвиток самого суспільства. Право постає й розвивається лише в умовах суспільної організації. Регламентуючи правила поведінки особистості в суспільстві, право впливає на волю та свідомість особистості, спонукаючи її поводитися певним чином. Лише через текст право здатне здійснювати свій регулятивний вплив, оскільки саме текст слугує засобом передачі інформації про зміст правових розпоряджень (Чорна, 2009, с. 22–25).

Податковий закон має на меті дотримання стилістичних норм ділового спілкування, що відбувається між учасниками робочо-виробничого процесу, це соціальна взаємодія в офіційній сфері, усе те, що люди використовують в усному чи писемному спілкуванні у комерційних та некомерційних організаціях задля виконання робочих завдань (Бєлова,2002, с. 3). Податкове законодавство передбачає спілкування з клієнтами з метою зацікавлення та переконання, тому мовна лаконічність, документальність, статистика, шаблонність та інші характеристики ділового спілкування тут переважають, містять маркери ділового, а також засоби розмовного, наукового, публіцистичного та інших стилів спілкування.

Інтерес до законодавчого тексту зумовлений життєвою необхідністю і важливістю самих законів. Суспільство через свою складність потребує певних правил та норм, що встановлюються законами, які в демократичній державі приймаються парламентом, інформує громадян про правила поведінки в суспільстві, заборони та дозволи, застерігає осіб від неправомірних дій. Колегіальний автор розробляє закони, нормативи, що визначають взаємовідносини між суб'єктами, які діють на ринку, тобто між державою та юридичними і фізичними особами, роботодавцями та найманими працівниками. Це регулювання здійснюється через прийняття законів, постанов, інструкцій або інших документів, які встановлюють порядок дій та правила поведінки (Бацевич, 2002, с. 48). Колективний автор, колектив Федерального податкового департаменту на чолі з міністром займається врегулюванням процесу оподаткування в країні, виконує активну роль, тому що за допомогою тексту податкового закону він інформує читачів та впливає на них. У зв'язку з тим, що адресант є колективним автором, текст не відображає індивідуальні особливості характеру та мовлення адресанта (Бурбело, 1999, с. 4).

Предметом комунікації податкових текстів є механізми і конкретні заходи з оподаткування різних сфер практичної діяльності людей. Проілюструємо:

Der Anspruchsberechtigte kann die Eigenheimzulage einmal für die Anschaffung von Geschäftsanteilen in Höhe von mindestens 5 000 Euro an einer nach dem 1. Januar 1995 in das Genossenschaftsregister eingetragenen Genossenschaft (Genossenschaftsanteile) in Anspruch nehmen, wenn er spätestens im letzten Jahr des Förderzeitraums mit der Nutzung einer Genossenschaftswohnung zu eigenen Wohnzwecken beginnt. Voraussetzung ist, daß die Satzung der Genossenschaft unwiderruflich den Genossenschaftsmitgliedern, die Förderung erhalten, das vererbliche Recht auf Erwerb des Eigentums an der von ihnen zu Wohnzwecken genutzten Wohnung für den Fall einräumt, daß die Mehrheit der in einem Objekt wohnenden Genossenschaftsmitglieder

der Begründung von Wohnungseigentum und Veräußerung der Wohnungen schriftlich zugestimmt hat. Bemessungsgrundlage ist die geleistete Einlage. Der Fördergrundbetrag beträgt jährlich 3 vom Hundert der Bemessungsgrundlage, höchstens 1.200 Euro für jedes Jahr, in dem der Anspruchsberechtigte die Genossenschaftsanteile inne hat. Die Kinderzulage beträgt für jedes Kind, für das die Voraussetzungen des § 9 Abs. 5 Satz 1 und 2 vorliegen, jährlich 250 Euro; haben beide Elternteile zugleich für ein Kind Anspruch auf die Kinderzulage, ist bei jedem die Kinderzulage zur Hälfte anzusetzen (Eigenheimzulagengesetz, c. 7–8).

Цей фрагмент тексту податкового закону ілюструє, що особа може претендувати на допомогу на володіння житлом одноразово, і їй виділяється для придбання частки на суму щонайменше 5 тис євро в кооперативі. Обов'язковою умовою є те, що статут кооперативу безповоротно надає членам кооперативу, які отримують фінансування, спадкове право на придбання у власність квартири, яку вони використовують для житлових потреб, у разі якщо більшість членів кооперативу, які проживають у власності, погоджуються на встановлення права власності на житло. Основна сума фінансування становить 3% щорічної оціночної бази, максимум до 1 200 євро за кожен рік. Дитяча допомога становить 250 євро на рік на кожну дитину, щодо якої виконуються вимоги розділу 9, параграф 5, речення 1 і 2; Якщо право на допомогу на дитину мають обидва батьки одночасно, кожному з них призначається половина допомоги.

Податковий закон є комунікативною організацією мовленнєвої дії й не існує за рамками комунікативного акту, реальності, соціальних явищ, дій, а входить до соціально-комунікативної взаємодії. Як і всі юридичні документи, має особливу чіткість, клішованість, а саме:

In den Fällen des Satzes 1 sind für die zu besteuernden Arbeitslöhne § 34 Absatz 1 und § 39b Absatz 3 Satz 9 und 10 entsprechend anzuwenden, ***wenn*** *seit der Übertragung der Vermögensbeteiligung mindestens drei Jahre vergangen sind. 3 Die nach Satz 1* ***zu besteuernden*** *Arbeitslöhne* ***sind*** *bei der Berechnung der Vorsorgepauschale (§ 39b Absatz 2 Satz 5 Nummer 3) nicht ein****zu****beziehen. Ist in den Fällen des Satzes 1 der gemeine Wert der Vermögensbeteiligung abzüglich geleisteter Zuzahlungen des Arbeitnehmers bei der verbilligten Übertragung niedriger als der nach Absatz 1 nicht besteuerte Arbeitslohn,* ***so unterliegt*** *nur der gemeine Wert der Vermögensbeteiligung abzüglich geleisteter Zuzahlungen der Besteuerung; in den Fällen des Satzes 1 Nummer 3 tritt bei einem Rückerwerb der Vermögensbeteiligung durch den Arbeitgeber, einen Gesellschafter des Arbeitgebers oder ein Unternehmen im Sinne des § 18 des Aktiengesetzes an die Stelle des gemeinen Werts die vom Arbeitgeber gewährte Vergütung. In den Fällen des Satzes 4 gilt neben den geleisteten Zuzahlungen nur der tatsächlich besteuerte Arbeitslohn als Anschaffungskosten im Sinne der §§ 17 und 20. 6* (Einkommensteuergesetz (EStG), s. 125a–126). У цьому відрізку податкового закону про подохідний податок чітко описується у § 34 абзацу 1 і § 39b абзацу 3, речення 9 і 10 відповідно застосовуються до заробітної плати, що підлягає оподаткуванню, якщо минуло принаймні три роки з моменту передачі частки активів. Заробітна плата, яка підлягає оподаткуванню згідно з реченням 1, не включається до розрахунку пенсійної надбавки (§ 39b, абзац 2, речення 5, номер 3). Якщо у випадках речення 1 справедлива вартість частки активу за вирахуванням будь-яких додаткових платежів, здійснених працівником у разі дисконтованої передачі, є нижчою за заробітну плату, не оподатковувану згідно з параграфом 1, тоді лише справедлива вартість частки активів за вирахуванням будь-яких здійснених додаткових платежів підлягає оподаткуванню; у випадках пункту 3, речення 1, якщо пакет акцій знову придбавається роботодавцем, акціонером роботодавця або компанією у розумінні розділу 18 Закону про акціонерні корпорації, винагорода, надана роботодавцем, замінює справедливу вартість. У реченні 4 на додаток до здійснених додаткових платежів лише фактично оподатковувана заробітна плата вважається витратами на придбання у значенні розділів 17 і 20 б. Офіційні документи складаються точно та стисло та зі складних конструкцій: звороти, речення складні. Відрізок податкового закону про подохідний податок складається з речень, у яких уживаються складносурядні речення та

складнопідрядні речення умови, з Gerundive, Inf+zu+Inf, які ускладнюють розуміння змісту податкового закону, розшифрувати який може тільки фахівець, тобто юрист зі сфери податків.

Досліджуючи процес спілкування, орієнтуючись на ефективність мовної комунікації, ми робимо висновок, що текст є носієм інформації та спілкування комунікантів у законодавчій діяльності є специфічним, оскільки адресанта репрезентують органи законодавчої влади (колегіальний автор), а адресата – абстрактний співрозмовник (колективний адресат, громадянин). Законодавчий текст повідомляє про права та обов'язки громадян. Кожен офіційно-діловий документ має свою форму, ось чому в законодавчих текстах наявність авторської індивідуальності неприпустима.

Отже, відповідно до ділового офіційного податкового тексту, який є професійним, ми маємо справу з офіційно-діловим жанром «закон», який є розмовою колегіального автора і громадян щодо їхньої податкової діяльності.

У кожній національній культурі існують норми мовної поведінки та свої податкові норми законотворчості. Мовленнєва взаємодія представників законодавства характеризується прагненням до дотримання норм та законів під час спілкування. Так, закони та податкові приписи є однією з основних норм ефективного мовного впливу на поведінку та діяльність осіб.

Список використаної літератури

1. Коваль Н. Є. Мовні засоби аргументації в юридичному дискурсі (на матеріалі англомовних законодавчих та судових документів) : дис. … канд. філол. наук. Одеса, Україна, 2007. 184 с.

2. Чорна О. В. Українська термінологія податкової сфери: структура, функціонування, формування : дис. … канд. філол. наук. Київ, 2009. 210 с.

3. Бурбело В. Б. Художній дискурс в історії французької мови та культури 9–18 ст. : автореф. … дис. докт. філол. наук. Київ, 1999. 36 с.

4. Кияк Т. Р. Фахові мови та проблеми термінознавства. *Нова філологія*. 2007. № 27. С. 203–208.

5. Шаблій О. А. Міжмовна термінологічна омонімія як проблема термінографії і перекладу (на матеріалі німецької та української юридичних терміносистем) : дис. … канд. філол. наук. Київ, 2002. 186 с.

6. Eichhoff-Cyrus, K. M., & Strobel, T. Einstellungen der Justiz zur Rechts- und Verwaltungssprache. *Eine Trendumfrage. Der Sprachdienst.* 2009. Vol. 53. S. 133–151.

7. Бацевич Ф. С. Лінгвістична генологія: проблеми і перспективи : монографія. Львів : ПАІС, 2005. 262 с.

8. Бєлова А. Д. Поняття «стиль», «жанр», «дискурс», «текст» у сучасній лінгвістиці. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Іноземна філологія*. 2002. № 32. С. 11–14.

9. Steuergesetze. München : Verlag C. H. Beck, 2009.

Referenses

1. Koval, N. Ye. (2007). Movni zasoby arhumentatsii v yurydychnomu dyskursi (na materiali anhlomovnykh zakonodavchykh ta sudovykh dokumentiv) [Linguistic means of argumentation in legal discourse (on the material of English-language legislative and court documents)]. *Candidate's thesis.* Odesa.

2. Chorna, O. V. (2009). Ukrainska terminolohiia podatkovoi sfery: struktura, funktsionuvannia, formuvannia [Ukrainian tax terminology: structure, functioning, formation]. *Candidate's thesis.* Kyiv.

3. Burbelo, V. B. (1999). Khudozhnii dyskurs v istorii frantsuzkoi movy ta kultury 9–18 st. [Artistic discourse in the history of the French language and culture of the 9th–18th centuries]. *Extended abstract of Doctor's thesis.* Kyiv.

4. Kyiak, T. R. (2007). Fakhovi movy ta problemy terminoznavstva [Professional languages and problems of terminology]. *Nova filolohiia – New philology, 27,* 203–208.

5. Shablii, O. A. (2002). Mizhmovna terminolohichna omonimiia yak problema terminohrafii i perekladu (na materiali nimetskoi ta ukrainskoi yurydychnykh terminosystem) [Interlingual terminological homonymy as a problem of terminology and translation (based on the material of the German and Ukrainian legal terminologies)]. *Candidate's thesis.* Kyiv.

6. Eichhoff-Cyrus, K. M., & Strobel, T. (2009). Einstellungen der Justiz zur Rechts- und Verwaltungssprache. *Eine Trendumfrage. Der Sprachdienst, 53,* 133–151.

7. Batsevych, F. S. (2005). Linhvistychna henolohiia: problemy i perspektyvy [Linguistic geneology: problems and prospects]. Lviv: PAIS.

8. Bielova, A. D. (2002). Poniattia «styl», «zhanr», «dyskurs», «tekst» u suchasnii linhvistytsi [Concepts of «style», «genre», «discourse», «text» in modern linguistics]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Inozemna filolohiia – Bulletin of Taras Shevchenko Kyiv National University. Foreign philology, 32,* 11–14.

9. Steuergesetze. München: Verlag C. H. Beck, 2009.

Охріменко О. А., Сушко І. А., Сокорчук В. М. Податковий закон у контексті податкового законодавства Німеччини

Дослідження структурно-композиційних, лексико-семантичних та комунікативно-прагматичних характеристик текстів податкових законів ФРН зумовило доцільність представити спочатку результати вивчення саме їхньої композиційної побудови. Цьому сприяли два чинники: 1) будь-який адресат, на якого спрямовані інструктивні тексти, зокрема й читач податкових текстів, першочергову увагу приділяє зовнішньому вигляду творів (їхній вертикальній та горизонтальній структурам) із метою визначити ті фрагменти, що становлять безпосередній інтерес для досягнення конкретної мети; 2) структурні елементи легше визначити, ніж семантичні, часто недоступні на поверхневому рівні.

Колегіальний автор намагається створити такий текст податкового закону, щоб він входив у культурний «потенціал» адресата, відображав би й документував інституційно закріплені форми спілкування, а також запобігав би виникненню серйозних правових проблем. Створення будь-якого тексту безпосередньо пов'язано з реалізацією інтенції автора за допомогою прагматичних засобів, тобто колегіальний автор, створюючи тексти податкових законів, ураховує ситуацію спілкування й свідомо вибирає мовні та мовленнєві засоби для донесення необхідної інформації колективному адресату, забезпечує смислову та комунікативну єдність тексту, членує його композиційно, спрямовує інформацію на певний тип адресата. Інтенція адресанта/автора спрямована не лише на коректну побудову тексту, а й на забезпечення його розуміння адресатом/отримувачем.

Тексти податкового законодавства характеризуються комунікативно-прагматичними ознаками завдяки дотриманню/порушенню кооперативних максим кількості, релевантності, якості та способу вживання/стилю, реалізації інтенції колегіального автора, кооперативної макростратегії, стратегій, тактик, лінгвопрагматичних прийомів імперсоналізації, мітигації та номіналізації.

Ключові слова: текст, податковий текст, юридичний текст, колегіальний автор, податкове законодавство.

Okhrimenko O., Sushko I., Sokorchuk V. Tax law in the context of German tax legislation

The study of the structural-compositional, lexical-semantic and communicative-pragmatic characteristics of the texts of the tax laws of the Federal Republic of Germany made it expedient to first present the results of the study of their compositional structure. This was facilitated by two factors: 1) any addressee to whom instructional texts are directed, in particular the reader of tax texts, pays primary attention to the appearance of the works (their vertical and horizontal structure) in order

to determine those fragments that are of immediate interest for achieving a specific goals; 2) structural elements are easier to define than semantic ones, often inaccessible at the surface level.

The collegial author tries to create such a text of the tax law that it would be part of the cultural «potential» of the addressee, would reflect and document institutionally fixed forms of communication, and would also prevent the emergence of serious legal problems. The creation of any text is directly related to the realization of the author's intention using pragmatic means, that is, a collegial author, creating texts of tax laws, takes into account the communication situation and consciously chooses language and speech means to convey the necessary information to the collective addressee, ensures the semantic and communicative unity of the text, members it compositionally, directs information to a certain type of addressee. The intention of the addressee/author is aimed not only at the correct construction of the text, but also at ensuring its understanding by the addressee/recipient.

Texts of tax legislation are characterized by communicative and pragmatic features due to the observance/violation of cooperative maxims of quantity, relevance, quality and method of use/style, realization of the collegial author's intention, cooperative macro-strategy, strategies, tactics, linguopragmatic techniques of impersonalization, mitigation and nominalization.

Key words: text, tax text, legal text, collegial author, tax legislation.

Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

Стаття надійшла до редакції 27.05.2024 р.
Прийнято до друку 31.05.2024 р.